

1 november

ALLA HELGONS HÖGTID

Vi firar enskilda helgon under alla årets 365 dagar, men idag på ALLA HELGONS HÖGTID (då vi förväntas delta i mässan) tackar vi Gud för alla dessa helgon, även de okända som bara Gud känner, de många som är den helige Andes frukter i världen, ”pingstens skörd”. Dagens första läsning ur aposteln Johannes *visionsbok* manar dem fram för vår inre blick (Upp 7:9):

... en stor skara som ingen kunde räkna, av alla folk och alla stammar och länder och språk. De stod inför tronen och Lammet, klädda i vita kläder, med palmkvistar i sina händer.

Palmkvistar bärs vid den judiska lövhyddefesten (jfr 1 Mack 13:51; Joh 12:13), och vi kristna bär dem på *palmsöndagen*. Det är lovsången, jublet från dessa fester som här i läsningen upphöjs till en himmelsk glädjeprocession. Alla har de *ett sigill på sina pannor* (v. 3). Johannes tänker på dopets sakrament. Siffran 144 000 i v. 4 är starkt symbolladdad: Den är 12 x 12 x 1 000 (tolv är en helig siffra, alla Gudsfolkets tolv stammar multipliceras med sig själva och med 1 000, som är siffran för ”de många” – här är alltså tal om en *helig fullständighet: alla Guds vänner är med*.

Redan nu på jorden får vi glädja oss åt att vi är bjudna till denna fest: andra läsningen talar om att *nu är vi Guds barn* och att *vi kommer att bli lika honom* (1 Joh 3:2). Vad vi ska göra för att nå målet är att förbli i Saligprisningarnas anda. Det lär vi av evangelieläsningen ur Bergspredikan (Matt 5:1-12a). Gud framför och före allt annat! Hellre fattig, hellre sörjande, hellre ödmjuk än att gå miste om *himmelriket* (v. 10). Denna inställning är varje helgons livsprogram, och Saligprisningarna är Jesu självporträtt. Ju mer en människa liknar honom, desto mer stämmer denna beskrivning på henne.

Allhelgonahögtiden har sitt ursprung i östkyrkan där den firas söndagen efter pingst, som pingstens ”skördefest”. År 608 omvandlades det gamla Pantheon – alla gudars tempel i Rom – till kyrka, invigd åt jungfru Maria och martyrerna; den heter än i dag *Sancta Maria ad Martyres*, även om turistböckerna behåller det hedniska namnet. På invigningsdagen 13 maj det året överförde man martyrernas ben från katakomberna och lade dem under golvet i denna kyrka. Hela 28 vagnlass med relikier hämtades från katakomberna, också för att skydda dem mot gravplundrare. Allmänt i västkyrkan började dagen högtidlighållas 1 november omkring år 800. Att kvällen innan högtiden, *All Hallows Eve* på engelska, i vår tid förvandlats till en nyhednisk spökfest för barn (*Halloween*) är lika svårt att acceptera för en kristen mentalitet som att Jesusbarnet har bytts ut mot jultomten eller Jesu uppståndelse mot harar och häxor till påsk.

Men missbruket upphäver inte bruket. Alla helgons dag pekar på himlen. Helgonen är de som med trons ögon inser detta stora sammanhang. De lyfter sina armar för att ta emot ljuset. Måtte vi en gång få se himlen öppen och ansluta oss till den stora processionen – *when the saints go marching in!*

Kyrkans bön på denna dag:

Allsmäktige, evige Gud, du låter oss idag visa vår vördnad för alla dina helgon. Låt oss känna stödet från dessa förebedjare som ingen kan räkna, och visa oss för deras skull din gränslösa barmhärtighet.

Särskilda läsningar på denna dag: Upp 7:2-4, 9-14; 1 Joh 3:1-3 samt Matt 5:1-12a

2 november

ALLA SJÄLARS DAG

Vi firar ALLA SJÄLARS DAG idag – vi kommer ihåg våra avlidna familjemedlemmar och vänner. Vi tänder ljus på deras gravar eller framför en bild av dem hemma. Vem av oss behöver inte förböner när vi dör? De flesta av oss lämnar nog världen som en sorts ofärdiga öden – så mycket som behöver renas innan vi kan ingå i himlen, dit inget orent kan komma (Upp 21:27). Kyrkan lär oss att vi får tro och hoppas att våra böner och offer kan gagna dem som renas i skärselden. Kärleken räcker bortom död och grav. Kärleken dör aldrig. Kärleken är huvudporten till Guds hjärta.

Dagens läsningar i mässan vill leda vår uppmärksamhet till **förbön för de avlidna**. De två första läsningarna känns förunderligt intensiva om vi läser dem med tanke på våra egna avlidna, dem vi tror kan vara i skärselden. De kan inte längre göra något för sin frälsning utan är hänvisade till våra böner och kärleksgärningar. Orden i läsningarna ger röst åt dem som inte kan tala längre. Vi ber i deras ställe. Det är en vacker och kärleksfull handling. I evangelietexten ger Johannes oss sedan Jesu tröst: *De döda ska få liv! Det finns hopp bortom graven för att jag, Guds Son, har varit där. Gud hör din bön för de döda.*

En av kyrkans många böner denna dag:

Allsmäktige Gud, du som har låtit Kristus segra över döden och öppna evighetens portar, låt dina tjänare besegra döden med honom och i evighet skåda dig, sin skapare och återlösare.

Särskilda läsningar denna dag: 2 Mack 12:43-46; 2 Kor 4:14 – 5:1; Joh 11:32-45

3 november

MARTIN DE PORRES (1575-1639)

En frisör som helgon? Absolut möjligt. Men helige MARTIN DE PORRES, född utom äktenskapet som son till en spansk ädling och en svart frigiven slavkvinna, i 1600-talets Peru, nöjde sig inte med att klippa hår. Han var lekbroder i ett dominikankonvent,

tillbringade sina nätter i bön och bot och sina dagar med vården av sjuka människor och djur. De fattiga och behövande, oavsett hudfärg och samhällsställning, fick omvårdnad och andlig hjälp och t.o.m. präster kom för att få råd av den fromme och kloke lekbrodern i svåra själavårdsfall. Han såg till att det upprättades ett hem för övergivna barn. När pesten slog till fortsatta han vårda om sjuka tills han själv dog av den, idag år 1639. Att vara kristen är att vara som Kristus. Martin de Porres visade det. Hans närmaste omgivning var övertygad om att han var helgon (han kallades Martin av kärleken), redan under hans livstid, men han kanoniserades inte förrän 1962.

Kyrkans bön på denna dag:

Fader, du förde den helige Martin på ödmjukhetens väg till himlens härlighet. Låt oss följa hans höga exempel så att vi får dela hans ära.

Särskilda läsningar på denna dag: Fil 4:4-9 samt Matt 22:34-40

4 november

KARL BORROMEO (1538-1584)

Det var onda tider med tomma kyrkor, moraliskt förfall och tvivelaktig förkunnelse av den kristna tron. Det akademiska och kyrkliga stjärnskottet, påvens privatsekreterare, kardinal KARL BORROMEO, fick ansvaret för jättetiftet Milano, bara 25 år gammal. Genom sträng askes och kraftfulla insatser för fattiga (t.ex. under pesten år 1576) vann han folkets förtroende, och han spelade en mycket central roll vid genomförandet av de katolska reformerna (Tridentinska konciliet) som skapade ordning i den skakade och sårade kyrkan, som förblödde under tidens korrupktion och kyrkosplittringen efter den protestantiska reformationen. Detta unga helgon blev en av kyrkohistoriens viktigaste aktörer. Han dog efter 20 år som biskop, utsliten men ännu ung. Man tog ett avtryck av hans sympatiska ansikte som ännu kan ses: skarpskurna drag, stor näsa, mun och ögon. Man anar ett vänligt leende på biskopens läppar.

Kyrkans bön på denna dag:

Herre, bevara i oss den anda som fyllde din helige biskop Carlo Borromeo, så att din kyrka ständigt blir ung på nytt och Kristi ansikte genom henne blir synligt för världen.

Särskilda läsningar på denna dag: Rom 12:3-13 samt Joh 10:11-16

5 november

SAKARIAS OCH ELISABET – JOHANNES DÖPARENS
FÖRÄLDRAR

När rökelsekaret svängs framför altaret i mässan går tanken lätt till den helige SAKARIAS som gjorde likadant i templet i Jerusalem. Ärkeängeln Gabriel visade sig då och lovade honom det barn han knappt vågade hoppas på längre (Johannes döparen). När vi står inför en Mariabild minns vi Sakarias hustru, den heliga ELISABET – den första människan som sade ”Välsignad är du bland kvinnor” till Maria och kallade henne för Herrens (Guds) Moder. Det är dessa två heliga judars dag idag – läs om dem i Lukasevangeliets första kapitel! De är bron från Gamla till Nya testamentet – nattens sista väktare innan morgonen bröt fram. Stjärnor av hopp. Måtte vi likna dem!

Heliga Sakarias och Elisabet, ni två gamla representerar Israels folk som troget väntade på Messias. Be för oss, som nu känner honom, att vi med samma trohet och tålamod kan invänta hans återkomst i härlighet, som han själv har lovat oss.

6 november LEONHARD (500-talet)

Är frihet viktig för dig? Gör då något för dem som är ofria. Den helige LEONHARD (i 500-talets Frankrike) besökte fångar och utverkade frihet för dem hos sin kung. Han grundade klostret *Noblat* som ännu finns. Denne gode man blev även helgon för husdjur, särskilt hästar. Logiskt: djur i ofrihet behöver också vår omsorg och omtanke.

Helige Leonhard, legenden säger att när fångar vände sig till dig, så befriades de genast från sina bojar. Be för de många miljoner människor som just nu är i fängelse och för alla oss som har hand om djur. Må likgiltighet och kyla ge vika för medkänsla och välvilja.

7 november WILLIBRORD (658-739)

Friesland kallas ett område som omfattar Tysklands nordvästra spets vid Nordsjön och en angränsande del av Holland. Munken, senare biskopen, WILLIBRORD var den förste som lyckades i missionen där omkring år 700. Med hans medhjälpare Bonifatius (”Tysklands apostel”) hjälp kom genombrottet, men det är Willibrord som med rätta kallas för frisernas apostel. Som biskop arbetade han hårt på att viga nya biskopar, bygga kyrkor och kloster – klostret *Echternach* i Luxemburg var favoritstället han alltid återvände till. Där vilar hans kvarlevor.

Biskopens resor förde honom ända till det avlägsna och vilda Danmark (”ett grymt folk, vars kung Yngvin var vildare än ett djur och hårdare än sten” heter det i de gamla skrifterna), som ännu inte var moget för kristen mission (senare kom den helige Ansgar dit). I Danmark köpte Willibrord 30 danska trälpojkar, undervisade och döpte dem samt förde dem tillbaka med sig till Friesland. På hemresan tvingades båten ur kurs och man fick gå i land på ön Helgoland. Enligt både danska och frisiska hedningar var denna ö ”helig”, d.v.s. man fick inte slakta djur, plocka växter eller ens ösa upp vatten utan att

hålla absolut tystnad. Den som trotsade förbudet skulle drabbas av vansinne eller falla död omkull, trodde man. Willibrord ville visa att detta var ren vidskepelse. Han slaktade djur och döpte tre personer vid en källa medan han mycket högt och tydligt uttalade doporden. Inget ont hände honom. Hedningarna som såg på kunde inte komma överens om varför det blev så. Vissa ansåg att deras gud hade mist sin kraft, andra att guden kanske bara väntade med sitt straff. Hövdingen Radbod, ärkefiende till kristendomen, valde ut en av Willibrords män genom lottdragning och offrade honom för att blidka den kränkte ögudens vrede. Biskopen kunde inte stoppa detta. Bättre gick det på en annan ö, där Willibrord förstörde en avgudabild och kunde avvärja en rasande hednaprästs angrepp med hjälp av de många orsborna som han hade lyckats övertyga om den kristna tron. Dagens helgon fick tillbringa sin ålderdom i sitt trygga kloster i Echternach och vördades omedelbart efter sin död som helgon.

En särpräglad medeltida vörndnad för Willibrord, kallad *Springende Heiligen* (dansande helgon), har överlevt ända till vår tid. En procession, där biskopar, präster och ordensfolk deltar, rör sig framåt, hand i hand eller arm i arm, till traditionell musik. De går ständigt tre steg framåt och två steg bakåt. Så småningom anländer de till Willibrords grav och allt avslutas med sakramental välsignelse. Processionen är en botgöringsvandring och innehåller böner för människor med epilepsi och psykiska sjukdomar.

Helige Willibrord, i unga år lämnade du tryggheten i England för att bringa tron till ett folk som inte ville lyssna till evangeliet. Be för oss att trons glöd väcks i oss så att vi vågar tala om Gud för andra utan att frukta deras avoghet.

8 november

DE FYRA KRÖNTA HELGONEN (dödade omkring 306)

Fyra kristna män som nu vilar i kyrkan *Quattro Coronati* i Rom var stenhuggare i Pannonien (nuvarande Ungern med grannländer). Möjligtvis var de dömda till tvångsarbete för sin kristna tro, fast legenden gör dem till skickliga konstnärer som uppskattades av kejsaren. Det sägs att de vägrade göra en avgudastaty i marmor och därför dränktes. Skulle du våga säga nej till arbetsuppgifter om de gick emot ditt samvete?

Helige Claudius, Nikostratos, Simpronianus och Castorius, ni gjorde allt man bad er om förutom Aeskulapiosfiguren som kejsaren ville tillbe för sin hälsas skull. Så visade ni er tro på den ende, sanne Guden, från vilken allt gott kommer. Be för oss som har så svårt för att säga ifrån, när vi pressas eller lockas göra saker som vi vet är fel.

9 november

LATERANBASILIKANS INVIGNING, fest

”Alla kyrkors moder och lärarinna” kallas den för, Lateranbasilikan. Kejsaren Konstantin, som år 313 tillät kristendomen i romarriket, ville ge den nya religionen ett centrum i Rom.

Under tusen år bodde påvarna här (sedan flyttade de till Vatikanen). Invigningen av kyrkan stod redan år 318. Alltsedan 1000-talet firas denna dag som en fest för hela kyrkan, samlad kring påven. Rätt så: Guds hus är inte en imponerande byggnad i marmor utan kyrkan är *vi själva*, var vi än lever på jorden. Festens budskap är: bli vad du firar! Festdagens andra läsning (1 Kor 3:9b-11, 16-17) säger det med all tydlighet – och understryker det allvar som följer med **att vara Guds tempel**: *Guds tempel är heligt, och ni är det templet*. I evangeliet får vi Jesu rensning av templet från penningväxlare och djurförsäljare – i Johannes hårdföra version (Joh 2:13-22). Är din kropp Guds tempel då ska den vara Guds boning. Där ska din avgörande prioritering inte vara vinstbegär utan tillbedjan. Egoismen ska om nödvändigt drivas ut med askes (*repstumpen* i Jesu hand).

Den första läsningen (från Hesekiels storslagna vision om templet som flödar över av livgivande vatten, Hes 47:1-2, 8-9, 12) är bakgrunden till Jesu kända ord om att den som tror på honom, *ur hans inre skall flyta strömmar av levande vatten* (Joh 7:38). Detta vatten, den helige Andes strömmar, som ger liv åt kyrkan härrör från paradiset, som Upp kap. 22 visar oss. Underbart sammanfattas denna festdags läsningar i en av de böner man kan välja i liturgin i dag:

Kyrkans bön på denna dag:

Gud, av levande och utvalda stenar bygger du ett hus för din härlighet. Gör din kyrka rik på Andens alla gåvor, och låt allt vad du nedlagt i oss bära frukt för ditt eviga rike.

Särskilda läsningar denna dag: Hes 47:1-2, 8-9, 12; 1 Kor 3:9b-11; 16-17; Joh 2:13-22

10 november

Påven LEO DEN STORE (ca 400-461)

Hunnerkungen Attila var förbluffad. Framför honom stod, ensam och obeväpnad, den helige påven LEO DEN STORE och ville få honom att inte angripa Rom. Attila drog sig tillbaka över alperna. När barbarerna Genserik några år efter överföll den försvagade staden fick Leo honom att i alla fall inte brandhärja den och att skona befolkningens liv. Ett liknande mod sägs den helige påven *Johannes Paulus II* i början av 1980-talet ha visat när Sovjet hotade med att invadera Polen för att krossa de fria fackföreningarna. Påven sa att han själv skulle stå i första ledet om överfallet kom. Invasionen blev inte av, blodbadet avstyrades, ryssarna lät polackerna lösa sina egna problem.

Leo uppträdde också kraftfullt mot tidens förvrängningar av den katolska tron. Hans brev till det viktiga konciliet i Chalkedon (år 451) om kyrkans autentiska tro på Kristus som ”sann Gud och sann människa, en person i två naturer” fick biskoparna att utbrista: ”Petrus har talat genom Leo!” Kyrkomötet anslöt sig helt till påvens formuleringar. Han dog idag år 461 och vilar i det vackra *Cappella della Colonna* i Peterskyrkan, där en relief visar hans möte med Attila. Nästan hundra av hans predikningar är bevarade, ett par av dem är översatta till svenska i ”Svenskt patristiskt bibliotek”, band IV.

Vi katoliker vet att den som lyssnar till påven i Rom lyssnar till Petrus, för han är apostelns efterträdare som kyrkans ledare. Och den som lyssnar till Petrus lyssnar till honom som har sänt honom, Jesus själv (Matt 16:18 f., Joh 13:20).

Kyrkans bön på denna dag:

Fader i himlen, du har grundat din kyrka på apostlarnas fasta klippa och låter aldrig dödsrikets portar få makt över henne. Ge henne, på den helige Leos förbön, orubblig fasthet genom din sanning och evig fred under ditt beskydd.

Särskilda läsningar på denna dag: Syr 39:6-10 samt Matt 16:13-19

11 november

MARTIN AV TOURS (316-397)

Det finns en martinsvisa vars första vers lyder:

Sankt Martin, sankt Martin, sankt Martin rider fram idag.

”Fall, snö! Blås, vind! Det klarar jag.

Min häst är snabb, min mantel varm,

den skyddar både ben och arm”.

Helige MARTIN AV TOURS från 300-talet är väl känd bland katolska barn i hela världen. En råkall vinterdag skar han sin stora soldatmantel i två delar och gav den ena till en frusen tiggare som ingen annan hjälpte. På natten drömde han sedan hur Jesus visade sig, iklädd detta plagg, och sade till änglarna kring sig att han hade fått det av Martin. Detta vet vi från kyrkofadern *Sulpicius Severus*, som själv levde med Martin och har beskrivit hans liv (en översättning av Sulpicius text finns i ”Svenskt patristiskt bibliotek”, band II).

Dagens helgon levde i en annorlunda värld än vår. Den hedniska kulturen var ännu stark men på tillbakagång, och den förknippades med okunskap, ondska och bedrägeri. Helt i tidens anda blev den unge Martin en radikal kristen aktivist som övergav sin militärtjänst, brände ner hedniska tempel och lät heliga träd fällas. På sådana platser reste han senare som biskop kyrkor och kloster.

Martinsanekdoterna hos Sulpicius är många: den unge asketen tas tillfånga av ett rövargäng, men då han visar sig helt orädd inför döden släpper de honom. Han räddar av medkänsla en skräckslagen hare från blodtörstiga jakthundar. Martin hade även direktkontakt med änglar, helgon och jungfru Maria, och han gjorde talrika under. Två döda män väckte han till liv, den ene hade hängt sig och var redan på väg till helvetet. Martin förskräckte sin omgivning en dag, då han kysste och välsignade en spetälsk, men mannen blev genast frisk. När arianernas villolära (som förringade Jesu gudomlighet)

började sprida sig, även bland biskopar, stod han modigt fast vid den katolska läran och måste utstå offentligt spöstraff och förvisning från sin hemstad.

Martin som biskop vågade säga ifrån inför makthavare som missbrukade sin makt, och han var fruktad och ovälkommen i palatsen, dit han ofta ville in för att be om nåd för fångar eller kräva rättvisa åt åsidosatta personer.

På gamla dagar råkade Martin i motsättning till de övriga biskoparna i hans område eftersom de stödde kejsarens planer på ett militärt tillslag mot kättare i Spanien (vilket också kunde ge kejsaren rikt ekonomiskt byte). Martin kunde inte acceptera detta framgångssätt och räknade sedan dess sina kollegor som korrupta och undvek dem till sin död. Han avskydde allt fjäskande för politiska makthavare och ville bara veta av Gud och tjänandet av fattiga och sjuka. 80 år gammal bröt han ihop efter att precis ha stiftat fred mellan stridande präster. Liggande på marken lovprisade han Gud med uppräckt arm tills sista andetaget. Han blev den förste icke-martyr som helgonförklarades – hela hans liv kunde ju ses som ett lidande för Kristus. Så blev han ett modellhelgon, Västs svar på kyrkohjältar i Öst som Nikolaus av Myra. 1500-talets protestanter tände eld på Martins kista i Tours, och franska revolutionen (1789) störtade hans förfallna basilika i gruset, men en liten del av hans relikier har räddats och finns nu i den nya kyrkan som stod klar 1924.

Den kända historien om hur Martin av ödmjukhet gömmer sig bland gässen för att inte bli biskop, men avslöjas av deras kacklande, förklarar varför vi äter mårtensgås, men den är dock inte med i Sulpicius biografi och är en senare legend. Vad beträffar Martins halva soldatmantel, så vördades den länge av de medeltida, frankiska kungarna. Den förvarades i ett litet bönerum som fick namn efter den ("capella" = liten kappa) och prästen som tog hand om den kallades capellanus. Som tiden gick kallade man alla hjälppräster för "kaplaner" och alla små kyrkobyggnader i världen för "kapell" – Martinus goda gärning mot den fattiga tiggaren satte verkligen spår.

*Sankt Martin, sankt Martin, sankt Martin vad du gjort mot mig
är storsint och jag tackar dig.
Din mantel gav mig liv på nytt.
Mitt missmod är i tillit bytt.*

Kyrkans bön på denna dag:

Himmelske Fader, med sitt liv och sin död fick den helige Martin behaga dig. Förnya nådens under i våra hjärtan, så att varken liv eller död kan skilja oss från din kärlek i din Son, Jesus Kristus, vår Herre.

Särskilda läsningar på denna dag: Jes 61:1-3a samt Matt 25:31-40

12 november

JOSAFAT KUNCEWYCZ (ca 1580-1623)

”Jag vet att ni hatar mig, men jag är beredd att ge mitt liv för er” sade den helige biskopen JOSAFAT KUNCEWYCZ som mördades idag år 1623 av fanatiker som motsatte sig hans arbete för att förena katolska och ortodoxa kyrkan i Polen och Ukraina. En anti-romersk folkmassa slog ner och sköt den obeväpnade biskopen och kastade hans kropp i floden. Även av romersk-katolska kolleger i biskopsämbetet hade han blivit sviken: Josafat hade insisterat på att de bysantinska kristna som förenades med romerska kyrkan skulle få fortsätta med sin bysantinska liturgi. Det ville de inte höra talas om. Så föll han mellan stolarna. Josafat gick i döden för båda sidor och blev en ikon av Kristus som gjorde *de två lägren till ett* (Ef 2:14). Jesus vill att alla kristna ska *bli ett* (Joh 17:20-23). Ekumenik är svårt, men vi har inget alternativ till att följa hans vilja.

Kyrkans bön på denna dag:

Herre, håll din Ande levande i kyrkan, den Ande som förmådde den helige Josafat att ge sitt liv för fåren, så att vi med samma kraft kan ge vårt liv för våra bröder.

Särskilda läsningar denna dag: Ef 4:1-7, 11-13 samt Joh 17:20-26

13 november

STANISLAW KOSTKA (1550-1568)

Vi förlorade dem på vägen, de fick inte bli vuxna som vi: kompisar, vänner som dog unga. Den helige jesuitnovisen STANISLAW KOSTKA var en sådan. Och mycket speciell.

Den inåtvände och känslige, men också ivrigt studerande och beslutsamme pojken – som ofta var djupt försjunken i bön (han hade visioner) var strängt asketisk. Han vägrade gå i dansundervisning och gick hårt åt sin kropp, som aposteln Paulus (1 Kor 9:27). Han drömde om ett liv som jesuitpräst. Han fick fly, förklädd till tiggare, från sin far för att kunna inträda i jesuitorden. Den helige *Petrus Canisius* tog emot honom och skickade honom till Rom. Den glade, förnöjsamme och hjälpsamme medbrodern var populär i novitiatet. En plötslig febersjukdom ryckte bort Stanislaw. 17-åringen accepterade den som Guds vilja.

Gud tar de bästa först, säger man. Vi andra får tid att bättra oss. Stanislaw är helgon för ungdomar, särskilt studerande, i synnerhet jesuitnoviser. Hans symbol är liljan – symbolen för renhet och kyskhet. Bostaden i Rom där han dog smyckas än i dag regelbundet av jesuiterna med blommor.

Helige Stanislaw, din väg blev kort, men den förde dig till himlens härlighet. Be för alla som sörjer sina unga avlidna, att de bevarar hoppet om ett återseende på den plats som Gud har berett för alla som älskar honom.

14 november

NICOLA TAVELIC OCH HANS FÖLJESLAGARE
(dödade 1391)

Vem vågar göra som de fyra heliga franciskanmunkarna, NIKOLA TAVELIC från Kroatien och hans följeslagare: ställa sig på gatan och förkunna Kristus tills polisen släpar bort dem? I det muslimskt dominerade Jerusalem år 1391 var det livsfarligt. De fyra ansökte om lov att predika på arabiska för en muslimsk folkmassa. De hann knappt komma igång innan de hamnade i fängelse och halshöggs. Så blev de till levande ikoner av honom som en avvisande värld inte vill höra talas om. Påven Paulus VI helgonförklarade de fyra franciskanerna år 1970.

Heliga martyrer Nikola, Deodatus, Petrus och Stefanus, ni bestämde er för att ta Herrens budskap direkt ut till människorna som avvisade honom, utan tanke på er egen säkerhet. Be för oss som knappt vågar tala om vår tro fastän vi lever i ett land med yttrandefrihet.

15 november

ALBERTUS MAGNUS (1193?-1280)

ALBERT "DEN STORE" var 1200-talets universalgeni, bildad i samtliga vetenskaper. Han sysslade med allt från detaljerad biologisk forskning till religionsfilosofi. Som dominikanbroder främjade han vetenskapernas och det kritiska tänkandets plats vid sidan om bibelvetenskapen, inspirerad av den förkristne filosofen Aristoteles. Så blev han lärare för katolska kyrkans viktigaste teolog genom tiderna, den helige *Thomas av Aquino*. Alberts talanger utnyttjades till bristningsgränsen: efter sin högskolekarriär valdes han till ledare för sina bröder i Tyskland. Vandrande till fots från kloster till kloster försökte han motverka förfall och lösa konflikter. Redan gammal fick påven honom att bli biskop i det nedgångna stiftet Regensburg. Efter ett års effektiv uppstramning där slapp han den uppgiften men pressades i stället att resa runt och predika korståg – tidens stora projekt för att befria de heliga platserna i Palestina från muslimerna.

I hög ålder fick han äntligen återvända till sin lärostol i Köln. En stor sorg drabbade honom: nyheten om hans elevs, Thomas av Aquinos, tidiga död. Nu fick Albert kämpa ensam mot alla Thomas fiender som förkastade de idéer som delvis var hans egna. Mitt i en föreläsning tappade han minnet. Tillståndet försämrades gradvist och 1280 dog tidens lärdaste man, mentalt berövat alla sina kunskaper, omgiven av sina ordensbröder. Påven Pius XI gjorde Albert till kyrkolärare, en auktoritet för alla tider. 1941 utsågs han till helgon för naturvetenskaperna. Att vara helgon är att söka sanningen – och kämpa för den till det yttersta (jfr Vish 4:28).

Kyrkans bön på denna dag.

Evige Gud, du som gav den helige biskopen Albertus den stora uppgiften att förena mänsklig forskning med uppenbarad tro, låt oss följa hans föredöme, så att vi genom vetenskapernas framsteg når en djupare kunskap om dig och alltmer älskar dig.

Särskilda läsningar denna dag: Syr 15:1-6 samt Matt 13:47-52

16 november

MARGARETA AV SKOTTLAND (ca 1045-1093)
GERTRUD AV HELFTA (1256?-1302)

MARGARETA av Skottland föddes i Ungern i en kunglig engelsk familj i exil. Hennes far Edward Atheling hade flytt från danskarnas regim i England och gift sig med en ungersk prinsessa. När den danske kungen Knut dog år 1057 kunde familjen återvända till England där de levde vid Edward Bekännarens hov. Vid det berömda slaget vid Hastings år 1066 skingrades familjen igen.

Margareta flydde till Skottland och blev maka åt den skotske kungen Malcolm III. Kungen beundrade sin högt bildade drottning. Själv kunde han inte läsa men han brukade kyssa hennes andaktsböcker. Margareta tog med stor kärlek hand om sina åtta barn och även om de fattiga – hon framställs gärna som en förebild i moderlighet. Den fromma drottningen hade stort inflytande i hovet. Hon såg till att reformer genomfördes inom kyrkan så att ledigheten på söndagar respekterades och att fastan och påsken firades på samma sätt som i Rom. Med stor entusiasm lät hon bygga nya kloster och underlättade för pilgrimer att ta sig fram i landet. Hennes man, skrev hennes bikt-fader efter hennes död, ”såg att Kristus i sanning bodde i henne. Det som hon avvisade, det avvisade han, det som hon älskade, det älskade han – av kärlek till henne”.

Margareta och hennes man begravdes tillsammans i ett av de kloster hon grundat. Under reformationstidens härjningar fördes deras ben i säkerhet till de spanska kungarnas residens Escorial utanför Madrid, där de ännu finns.

Kyrkans bön på denna dag:

Gud, vår Fader, du gav den heliga Margareta en särskild kärlek till de fattiga och små. Låt oss på hennes förbön utstråla din kärlek bland alla som vi möter på vår väg.

Särskilda läsningar denna dag: Jes 58:6-11 samt Joh 15:9-17

Också i dag:

GERTRUD av Helfta (en ”stora” Gertrud) sattes i kloster redan som barn, där hon – som så många medeltida kvinnor, på lika fot med män – fick en omfattande vetenskaplig och

andlig utbildning. Efter några år, då hon mest sysslade med världsliga studier, uppenbarade sig Jesus för henne. Jesus ville knyta henne nära till sig, till sitt heliga hjärta, och lät henne få många enastående, andliga insikter. Hennes starka övertygelse om Jesu kärlek fick henne att vilja lida med honom, ja, smaka hans död. Gertrud kände sig ovärdig att förmedla sina erfarenheter, men för andras skull skrev hon ändå ner dem. Hennes böcker trycks än idag. Den hängivna nunnans ord är tidlösa – de berör det gudomliga, eviga, som alla Kristustrogna längtar efter.

Ord, riktade till Gud, av den heliga Gertrud:

När jag under kvällen böjde knä för att be tänkte jag plötsligt på evangeliets ord: ”Den som älskar mig bevarar mina ord, och min fader skall älska honom, och vi skall koma till honom och ta boning hos honom” (Joh 14:23). Då kände mitt hjärta att du hade kommit och var närvarande i mig.

Kyrkans bön på denna dag

Gud, vår Fader, du gjorde dig en ljuvlig boning i den heliga jungfrun Gertrud. Skingra vårt hjärtas mörker och låt oss, på hennes förbön, känna hur du är närvarande och verksam där.

Särskilda läsningar på denna dag: Ef 3:14-19 samt Joh 15:1-8

17 november

ELISABETH AV UNGERN (1207-1231)

ELISABETH av Ungern – en kungadotter – bortlovades redan som fyraåring till sonen av en tysk greve och fick flytta till det främmande landet – Thüringen – för att växa upp med sin blivande make, Ludvig, i hans familjs slott. 14 år gammal stod hon brud, han var då 21 år gammal och mycket kär i henne. Flickan var inte gillad av alla vid hovet – man sade att hon fått för liten hemgift med sig – men Ludvig försäkrade att han hellre ville avstå från ett berg av guld än från Elisabeth. Äktenskapet blev väldigt lyckligt och Ludvig gav Elisabeth stor frihet. De satt vid varandras sida när de åt, tvärt emot tidens bruk. Hon följde honom på hans resor och när det inte gick tog hon på sig sorgkläder.

Elisabeth tog hand om fattiga och sjuka. Ständigt såg man den unga grevinnan gå omkring i fattigkvarteren där hon hjälpte till var det behövdes. Föräldralösa barn fick alltid hennes hjälp, liksom tiggare som varje dag bad om mat. Åt dem som kunde arbeta gav hon olika sysselsättningar. Hon gav bort sina fina kläder och smycken och klädde sig provocerande vanligt. Naturligtvis angreps hon från många håll på grund av detta ”opassande” beteende. Värst blev det när hon tog pengar från statskassan under hungersnöden 1225-1226 för att lindra den värsta nöden. Hennes man (som var bortrest) ska efteråt ha försvarat henne med orden: ”Om hon bara inte säljer min borg är jag nöjd”. En dag lät Elisabeth en döende spetälsk man vila i deras säng. Ludvig fick höra det och

det blev för mycket för honom. Han rusade in i sovrummet och rev täcket av mannen. Men då, sägs det, öppnade Gud hans inre ögon: i sängen såg han den korsfäste Kristus själv. Några av hennes botgöringsövningar irriterade honom – som när hon mitt i natten började be på knä på det kalla golvet.

Tre barn födde den tappra Elisabeth inom få år (den yngsta blev abbedissa och helgon, den saliga *Gertrud av Altenburg*). Då dog hennes unge make i ett korståg. Den 20-åriga änkan gick i chock, förtvivlad vandrade hon runt om slottet och grät okontrollerat. Nu när Ludvig – hennes beskyddare – dött försvann all säkerhet. Borgens nye ägare, hennes svåger, verkar ha ställt Elisabeth inför ett ultimatum: bli som alla andra vid hovet – eller dra! Hon valde det sista. Elisabeth grundade ett sjukhus för sjuka som inte kunde få behandling på andra platser. Hon gav det namn efter sitt favorithelgon *Franciskus av Assisi* (en samtida med henne som helgonförklarades vid den tiden, 1228, redan två år efter sin död). Elisabeth överlämnade ansvaret för sina barn till andra, anslöt sig till den nya franciskanorden och satsade all tid på helt ge sig hän i tjänsten för nödlidande. En hårdhänt bikt-fader gjorde livet hårt för henne, men det bar den härdade botgörerskan med jämnmod (och väl också med humor). När han krävde att hon skulle minska gåvorna till de fattiga, gav hon dem bara gåvor lite oftare – så fick de lika mycket utan att hon bröt mot den lydnad hon lovat sin andlige fader. De tuffa botövningarna verkar hon ha vant sig vid. De påverkade inte hennes goda humör. Hon skrattade ofta och gärna. ”Vi ska ju göra människorna glada”, lär hon ha sagt.

Från Elisabeths egen släkt i Ungern kom inbjudningar att återvända till hemlandet, men hon svarade att hennes plats var hos de fattiga, hennes barn och hennes mans grav för resten av livet. Resten av livet? Det blev två år. 24 år gammal dog dagens helgon, utmattad och sjuk.

Efter hennes död skedde under efter under vid hennes grav. När Elisabeth helgonförklarades 1235 stod den nya Elisabethkyrkan klar i Marburg. Den imponerande byggnaden var den första gotiska helgedomen på tysk mark och är än i dag nästan komplett bevarad med sina granna 1200-tals glasmålningar. Elisabeth jordiska rester lades i ett överdådigt vackert skrin av guld, smyckat med ädelstenar och detaljerade figurer. Det finns i dag i kyrkans sakristia.

Snart blev kyrkan i Marburg mål för pilgrimer. Historiens gång medförde att Hessen – som Marburg ligger i – skulle bli protestantiskt. Fursten ville göra slut på folkets helgonvördnad och lät ta ut Elisabeths ben ur skrinet. På något sätt hamnade det mesta (huvud och två ben) hos Elisabethsysternarna i Wien (se nedan). Andra relikier av henne ska finnas i ett kostbart relikvarium i Statens historiska museum i Stockholm.

År 1842 grundades en kongregation för nunnor i Schlesien som valde den heliga Elisabeth som sitt skyddshelgon. De har gjort stora insatser i vårt land. Redan 1866 kom de hit. Först ägnade de sig åt den katolska skolan och skolhemmet i Stockholm, sedan grundade de två ålderdomshem och ett sjukhem. I Stockholms fattigkvarter såg man dessa

nunnor, som var utbildade sjuksköterskor. Snart var de även ett inslag i gatubilden i Malmö där de startade ett modernt sjukhus, senare vårdhem för äldre, samt en förskola. De verkade även i Gävle och Göteborg och gjorde också betydliga insatser i Norge och Danmark. På kontinenten drabbades de av Andra världskrigets elände och av nazisternas förföljelser och övergrepp som följdes av ryska ockupationens skräcktid. Över två hundra av systrarna dödades, mördades eller svält ihjäl. I dag verkar systrarna i Stockholm med äldrevård (Josephinahemmet i Bromma).

Kyrkans bön på denna dag:

Fader i himlen, du lät den heliga Elisabeth finna Kristus och vörda honom i de fattiga och små. Låt också oss, på hennes förbön, tjäna de försummade och bedrövade med en kärlek som liknar hennes.

Särskilda läsningar på denna dag: 1 Joh 3:14-18 samt Luk 6:27-38

18 november

**INVIGNINGSDAGEN FÖR PETRUS- OCH
PAULUSBASILIKORNA I ROM**

De första byggnaderna över de två viktigaste apostlarnas gravar – de två vars förkunnelse största delen av Nya Testamentet vilar på – restes av kejsaren Konstantin när kyrkan blev tillåten i början av 300-talet. Men långt innan, redan på 100-talet, är deras gravmonument omvittnade. Våra dagars arkeologiska upptäckter (1949: gravplatsen från Petrus tid några meter under högaltaret i Peterskyrkan; 2006: sarkofag från 300-talet med det som anses vara Paulus kvarlevor) ger traditionen vetenskapligt stöd. Gud har bokstavligen byggd sin kyrka på Petrus som han lovade (Matt 16:18) och folkslagens apostel Paulus vilar i hjärtat av det imperium som tog hans liv men senare antog hans lära. Likt de två vittnena, de två lampställen och olivträden som nämnas i Uppenbarelseboken 11, vilar dessa män där som Guds hälsning till alla tider. De är pelare i det rike Jesus ville upprätta här på jorden, och de förhärlligas i det himmelska Jerusalem, den boning som deras storslagna basilikor symboliserar. Vid yttersta domen ska dessa två vara bisittare åt kyrkans Herre i domen över alla dem som genom tiderna har angripit eller utnyttjat Jesu kyrka, eller har förgripit sig på hennes rättigheter och förtryckt hennes barn, ”dessa små som tror på mig” (Matt 18:6).

Kyrkans bön på denna dag:

Herre, ställ dina apostlar till värn för din heliga kyrka, och låt henne ända till tidens slut växa i den nåd som tog sin början med deras undervisning.

Särskilda läsningar på denna dag: Apg 28:11-16, 30-31 samt Matt 14:22-33

19 november

MECHTHILD (Mathilda) av Hackeborn (1241-1299)

MECHTHILD var nunna i klostret i Helfta, där hennes syster Gertrud var abbedissa. En annan Gertrud där var den ”stora”. Dessa tre intellektuella och djupt andliga kvinnor från Helfta skrev några av tyska medeltidens viktigaste böcker om mystik, att uppleva Guds närvaro. Var finns en sådan helgonfabrik som deras kloster i dag?

Mechthild framställs ofta med en bok som det sitter en duva på – symbolen för den helige Anden. Den bildade kvinnan från medeltiden är en förebild för alla tider.

Heliga Mechtild, i klostret lärde du systrarna att sjunga Guds lov. Du skriver att du önskade deras hängivenhet mer än deras rösters renhet. Be för oss som idag sjunger lovsången till Guds ära att vi menar vad vi sjunger.

20 novemberDEN SALIGA JOSAFATA (MICHALINA) HORDASHEVSKA
(1869-1919)

I Östeuropa är de flesta kristna ortodoxa. Man sjunger på grekiska eller ryska, vackra ikoner pryder väggarna, mässan varar två timmar och prästerna bär ibland en krona på huvudet. Dessa kristna är skilda från katolska kyrkan, men har ändå biskopar och patriarker. Men det finns även kyrkor där som ber på detta sätt och samtidigt är förenade med påven i Rom – de ”unierade” kyrkorna – t.ex. i Ukraina. På 1880-talet inträdde den ukrainsk-katolska tonåringen Michaelina Hordashevskaja i en stäng klosterorden. Hennes längtan var att helt ägna sig åt bön. Den sociala nöden bland de ukrainska katolikerna var dock stor, och Michaelina tillfrågades av sin andliga vägledare om hon inte ville lämna klostret och i stället grunda en sammanslutning av nunnor som kunde arbeta med sjukvård, undervisning och praktisk hjälp åt nödlidande. Det gjorde hon och som ordensnamn tog hon den helige Josafats namn (se 12 november). Redan 1919 dog hon i cancer, men hennes verk fördes vidare av hundratals systrar. Hon vördas idag på sin födelsedag (1869) vilket är ovanligt: helgon firas ju oftast på sina dödsdagar (deras ”himmelska födelsedag”).

Saliga Josafata Hordashevskaja, du var beredd att glömma dina egna planer för att tjäna de fattigaste i kyrkan. Be för oss ”fromma” kristna, som så gärna själva vill bestämma och avgöra vad som ska vara Guds vilja med våra liv.

21 november

JUNGFURU MARIAS TEMPELGÅNG

I den värld som jungfru Maria föddes in i var Jerusalems tempel, Guds boning, centrum för fromheten. Jakobs så kallade protoevangelium från 100-talet säger att hennes föräldrar, de heliga Joakim och Anna, lämnade henne att uppfostras i en sorts flickskola

Påven CLEMENS från slutet av det första århundradet dränktes enligt legenden i Svarta havet på order av kejsaren Trajanus med ett ankare kring halsen efter att ha tvingats arbeta i gruvor, ett hårt slit, då som nu. Så blev han helgon för *sjöfarare*, vilket förklarar hans popularitet bland medeltidens danskar (en katolsk Clemenskyrka är utgrävt i Helsingborg och den nutida katolska församlingen där bär hans namn).

Från Clemens, som umgåtts med Paulus och Petrus, finns ett brev bevarat, där han manar till fred i den konflikthärjade församlingen i Korinth, som Paulus hade grundat ett par generationer tidigare. Brevet vittnar om den romerska kyrkans ansvarskänsla för hela kyrkans enhet, och Clemens förväntar sig lydnad av korinthierna. Den romerske biskopens auktoritet var tydligen inte begränsad till Rom och allmänt accepterad. Brevet betraktades understundom i fornkyrkan som en del av Nya testamentet och lästes i gudstjänsten. Det kan läsas på svenska i *De apostoliska fäderna*, Artos förlag.

Eusebios *kyrkohistoria* (från början av 300-talet, i svensk översättning också hos Artos förlag) talar på många ställen om dagens helgon. Vi får veta att Clemens är den person som Paulus i Fil 4:3 omtalar som sin medhjälpare och medkämpe, att han blev biskop av Rom i kejsarens Domitianus tolfte regeringsår (år 93), som efterföljare till *Anencletus* (*Anacletus*), efterföljare till *Linus*, efterföljare till aposteln *Petrus* (och med honom *Paulus*). Eusebios citerar den helige *Ireneus* från slutet av 100-talet som skriver att Clemens hade ”sett de heliga apostlarna och umgåtts med dem. Han hade ännu apostlarnas förkunnelse i sina öron och deras lära för sina ögon. Och inte bara han. Det fanns fortfarande många kvar som hade blivit undervisade av apostlarna”. Clemens var alltså en överlevare efter kejsaren Neros massaker på de kristna under 60-talet. Hur han klarade sig vid denna onda tid vet vi dock inget om. Kyrkofadern Origenes på 200-talet berättar att många ansåg att *Hebreerbrevet* – som allmänt ansågs vara ett brev av Paulus – i själva verket var författat av Clemens (eller av evangelisten Lukas).

Clemens församling i Rom var en föraktad och ständigt jagad sekt. Därför har vi så få arkeologiska fynd från den perioden. Man träffades inte på fasta platser utan firade eukaristin i hemmen hos de rikaste medlemmarna, än här än där. Snabbt kunde ”kyrksalarna” möbleras om till vanliga vardagsrum igen när gästerna gått. Dessa rika kristna satte livet på spel. När kristendomen blev tillåten på 300-talet lät man tacksamt deras namn stå som titel (”titulus”) på de kyrkor som byggdes där (tituli, ”titelkyrkor”). Ett exempel är kyrkan *San Clemente*, vars äldsta delar vilar på den tomt som många tror tillhörde en viss *Titus Flavius Clemens*, som var konsul och släkting till kejsaren och dog som kristen (eller judisk) konvertit och martyr (anklagelsen var ”ateism”, d.v.s. vägran att dyrka Roms avgudar). Dagens helgon kan ha varit en judisk slav hos honom som fick hans namn och vars martyrium också vördades tidigt här.

Arkeologerna har direkt under kyrkan grävt fram ett lägenhetskomplex från Nya testamentets tid, som troligen innehöll en kyrksal från omkring år 100. Var Clemens här? Petrus och Paulus? Clemens fick enligt Eusebios leda sin underjordiska romerska kyrka nio år, tills tredje året av kejsaren Trajanus regering (år 101). Så arresterades han och

fördes – väl av polisiära säkerhetsskäl – så långt bort i riket man kunde komma, till Svarta havet. Den gamle mannen, nedbruten av resans plågor och straffarbetet i gruvor, dödades där.

Kyrkans bön på denna dag:

Allsmäktige, evige Gud, du visar oss din underbara kraft i alla dina heliga. Låt oss hämta styrka och glädje i det årliga minnet av den helige Clemens, han som var präst och vittne om din Son, med sitt liv och sin död belyste det mysterium han firade och med sitt föredöme bekräftade den tro han fick förkunna.

Särskilda läsningar denna dag: 1 Pet 5:1-4 samt Matt 16:13-19

Också i dag:

COLOMBANUS är en av det irländska munkväsendets tidiga stora gestalter, väl utbildad i Bibeln och kyrkofäderna, förmodligen en lärare bland munkarna.

Columbanus liv började som så många andra helgons. Han frestades i sin ungdom – skriver hans tidigaste levnadstecknare – till okyskhet. En kvinnlig eremit gav honom rådet att – helt emot sin mors önskan – bli munk. Under många år levde han i kloster. Nästan femtio år gammal och redan känd inom den keltiska kristenheten gav han sig ut på en evangelisationsresa till Gallien med tolv medbröder. De stränga irländska predikanterna gjorde starkt intryck på folket med sina ord och exempel – Columbanus personliga utstrålning spelade stor roll. Han fick tillstånd att bygga kloster som snabbt fylldes med kandidater till munklivet. Hans klosterregel var enkel – den fokuserade på kärleken till Gud och medmänniskan. Men straffen för misstag var hårda: glömde man ett enda ”Amen” under bönen blev det 30 rappslog. Överdrivet ätande fick man böta för med en veckas fasta. Med tiden fick de tuffa irländska reglerna vika för den helige Benediktus regel som var mildare och klokare och vann allmän spridning i Väst.

De främmande irländska munkarnas framgångar måste ha väckt oro. Snart kritiserades abboten av de frankiska biskoparna angående datum för påsken, som hans munkar firade enligt tradition från Irland medan man hos frankerna följde det romerska bruket. I Burgund råkade Columbanus i konflikt med en kung för att kungen höll sig med konkubiner och fick barn med dem men inte ville gifta sig med någon. 70 år gammal begav han sig med några medbröder över alperna till Milano. Där regerade de arianska langobarderna. De gav honom en bit land där han lyckades bygga ännu ett kloster, Bobbio, som skulle bli hans sista viloplats. Columbanus kloster blomstrade ända tills den franska revolutionen, och franska trupper gjorde slut på dem i början av 1800-talet.

Många brev är bevarade av den berömde munken. Däri möter man liksom hos aposteln Paulus en blandning av teologi, andliga råd och rörande personliga avslöjanden som när

den ödmjuke mannen skriver att ”kärleken håller inte ordning på något, därför är mitt budskap så förvirrat”. Men förvirrad var han inte – med fast hand och tillit till Gud arbetade han och hans munkar systematiskt på uppbyggandet av en kristen kultur. De irländska munkarnas evangelisation av kontinenten ägde rum i en period då kyrkan där var försvagad av konflikter och främmande folks invasioner och kristendomen såg ut att vara på väg mot undergången. Det finns de som anser att impulserna från den keltiska kristendomen räddade kristendomen i Europa.

Kyrkans bön på denna dag:

Himmelske Fader, i den helige Columbanus ser vi både den ivrige förkunnaren och munken som söker stillheten inför ditt ansikte. Lär oss att med honom som föredöme söka dig framför allt annat och verka för att nya människor skall lära känna dig.

Särskilda läsningar denna dag: Jes 52:7-10 samt Luk 9:57-62

24 november

ANDREAS DUNG-LAC OCH HANS FÖLJESLAGARE –
DE VIETNAMESISKA MARTYRERNA

Katolska kyrkan i Vietnam är stark, men dess framgångar har betalats dyrt. Från dess början på 1500-talet till nu har tusentals kristna gått i döden för sin tro. De har hängts, bränts på bål, blivit halshuggna, torterats ihjäl. Samtliga dömdes för att de vägrade trampa på korset. Än idag plågas kyrkan av misstänksamma statliga myndigheter som vill kontrollera religiösa aktiviteter. Påven Johannes Paulus helgonförklarade 117 av DE VIETNAMESISKA MARTYRERNA vars dag firas idag. Den eld som Jesus har tänt i världen kan inte släckas (Luk 12:49).

Kyrkans bön på denna dag:

Gud, från vilken allt vad fader heter har sitt namn, du gjorde de heliga martyrerna Andreas och hans följeslagare trogna ända in i döden. Låt oss, på deras förbön, stråla ut din godhet, så att det tydligt märks att vi är dina barn.

Särskilda läsningar denna dag: Vish 3:1-9 eller 1 Kor 1:17-25 samt Matt 10:17-22

25 november

NIELS STEENSEN (Steno) (1638-1686)

Seriös vetenskap och kristen religion går självklart ihop, det kan inte finnas någon motsats mellan sant och sant. Det är en fundamental katolsk princip. Det danska helgonet, den salige NIELS STEENSEN (Steno), räknas som pionjär inom, eller rentav grundare av, geologin och anatomin – och även av paleontologin som blev så viktig för den senare

evolutionsteorin (utvecklingsläran). Niels upptäckte öronspottkörtelns utgång, bevisade att hjärtat var en muskel, att djur som föder levande ungar har äggstockar. Han insåg att det fanns avtryck av hajtänder i vissa bergartslager (fossiler från forntida hav), han påvisade kantvinklarnas konstans i kristaller och mycket annat. Än i dag får nyutbildade hjärnkirurger i Köpenhamn en kopia av hans klassiska bok om hjärnans anatomi. De ska veta på vilken grund de står.

Klaraboderne är en gata i det gamla Köpenhamn, uppkallad efter klarissornas kloster där, som stängdes under reformationen. Här anger en minnesplatta i dag platsen för Niels födelse – drygt hundra år efter landets omvälvande trosbyte. Vid den tiden hade Danmark blivit strängt lutheranskt, katolicismen var förbjuden. Det polemiska svartmålandet härjade oemotsagt. Fadern var guldsmed och leverantör åt hovet. I hans verkstad fick den nyfikne pojken lära känna avancerade instrument, metaller och kemiska ämnen. Vi är i Galileis, Newtons och Tycho Brahes sekel. Tidens blomstrande naturvetenskap fascinerade Niels och avgjorde hans val av studier. Den unge pojken fick också uppleva den dåtida läkarkonstens blygsamma nivå när hälften av hans skolkamrater liksom tusentals övriga köpenhamnare rycktes bort av pesten 1654. Också det måste ha motiverat honom att bättre förstå människokroppen. Niels var klen till växten, känslig och inte stark. När svenskarna stormade Köpenhamn 1659 var han dock med om att bidra till stadens framgångsrika försvar.

Den lovande unge dansken var hängiven anhängare till den naturvetenskapliga principen att bygga slutsatser på grundliga experiment och observationer. Han reste till Holland och Frankrike, där han vann berömmelse för sina upptäckter och anatomiska föreläsningar. Samtidigt var han anhängare till dåtidens modefilosof Descartes, vars rationalism och filosofiska metod tilltalade honom. Under åren 1662-63 råkade han i en andlig kris. Han verkar ha imponerats av tankar som utgick från den beundrade judiske filosofen Baruch Spinoza, som med rationalistisk självsäkerhet reducerade den bibliska Guden till en sorts princip bakom allt. Niels lekte med tanken att lägga dissekeringskniven ifrån sig och helt ägna sig helt åt tidens filosofiska bevisföring, som världen häpnade över.

Det gjorde han lyckligtvis inte. Niels fortsatte undersöka djur. I ett oxhjärta frigjorde han fiber efter fiber och noterade hjärtats muskelstruktur. Rationalisterna hade förklarat att hjärtat *inte* var en muskel, och nu försvann hans beundran för dem. Om dessa visa män kan ha fel i en så enkel sak, hur kan jag då lita på vad de säger om Gud och själen, skrev han i ett brev till filosofen Leibniz. Från och med nu ställde sig Niels helt på observationernas sida i stället för den metafysiska spekulatörens. Så måste även hjärnan utforskas empirisk, hävdade han under en föreläsning i Paris. Orden var riktade mot Descartes rent spekulativa slutsatser om hjärnan och måste ha chockat många i den franska huvudstaden. Under denna tid har den fromme Niels nog ofta tänkt på aposteln Paulus ord i 1 Kor 1:20: *Har inte Gud gjort världens vishet till dårskap?*

Niels flyttade till Florens där han blev storhertigens livläkare med god möjlighet att forska vidare och resa omkring i hela Italien – även att besöka barocktidens Rom där den

nuvarande mäktiga Peterskyrkan stod strålande ny, ännu bara 40 år gammal. Bland Roms vetenskapliga elit lärde Niels även känna några jesuitpräster som han förde samtal med om den kristna tron. På vägen tillbaka från Rom passerade han hamnstaden Livorno där de fromma folkskarorna gick i procession på *Kristi kropps och blods högtid* med sakramentet. Deras fromhet gjorde djupt intryck på honom. En tid därefter – på höjden av sin vetenskapliga karriär, när han presenterade den ena banbrytande upptäckten efter den andra – såg man den danske vetenskapsmannen Niels Steensen konvertera till den katolska tron och upptas i kyrkans fulla gemenskap.

Vad hade hänt? Den unge protestantens världsbild hade utvidgats rejält i Italien. Här hade han lärt känna högt utvecklade sjukhus och kristna vårdinrättningar. Bland katolska akademiker hittade han en sammansmältning av exakta kunskaper med ett varmt religiöst liv. Han bemöttes från alla håll av uppriktig vänlighet. Ingenstans hade han haft problem för att han var protestant. Till och med i det påvliga palatset hade han bevittnat fria diskussioner om påvedömet och tron. Denna yttrandefrihet överraskade honom som hade hört helt andra saker om den katolska världen. Två fromma kvinnor hade engagerat sig i samtal med honom. Den ena var redo – sade hon – att dö för hans omvändelse. Detta bevis på levande tro fick honom att börja studera de katolsk-lutherska kontroversfrågorna på allvar. Till sist övervann han alla tvivel och tog steget. Samma dag som han upptogs i kyrkan fick han också ett brev från den danske kungen som kallade honom hem. Men han valde att stanna – också ett svårt steg i dåtiden då lojaliteten mot fädernesland och kung var djupt rotad. Protestantiska vänner försökte förmå Niels att bli lutheran igen. Men han visste vad han gjorde. Han var säker: i den klassiska kristendomen finns garanten för sanningen om allt det som har att göra med Gud.

Niels vetenskapliga arbete gick ostörd vidare. Han hade eminenta forskarmöjligheter och älskade allt i Italien. Då gjorde danske kungen ännu ett försök att få hem honom igen – kallelsen underströk nu att han kunde komma trots sin konversion. 1672 är han åter i guldsmedverkstan i *Klaraboderne* där hans syster nu bor och hennes man har tagit över företaget. Niels fick den lite oklara titeln ”kunglig anatom”. Vid en föreläsning där han skulle dissekera det illaluktande liket av en avrättad kvinna, inledde han med de berömda orden som är så fulla av respekt för naturens mästerverk – människokroppen – och samtidigt ett hyllande av vetenskapens insikter som låter oss ana den ofattbare Skaparen bakom allt:

Skönt är det vi ser.

Skönare det vi förstår.

Skönast det vi inte fattar.

Men läget för Niels som katolik i Danmark var komplicerat. En ivrig student som ville få tillbaka anatomen till den lutherska tron konverterade själv, lämnade landet och blev jesuitpräst i Tyskland. Snart fick Niels inte ens dissekera längre och då tackade han ja till den italienska storhertigens inbjudan att återvända till Florens. Niels blev katolsk präst, levde asketisk och blev en mycket uppskattad bikt-fader som även gav ut skrifter till

försvar för den katolska tron. Han förmanade storhertigen att sänka skattebördan för de fattigaste som inte hade en chans att själva förbättra sina villkor. Påven Innocens XI utnämnde den ivrige själasörjaren till *apostolisk vikarie* (med biskopsvigning) för Hannover och de nordiska missionerna – stora områden med få katoliker. 1680 blev han hjälpbiskop i Münster. Hela hans gärning var nu pastoral – vetenskapen hade han lagt på hyllan. Med stor möda förbättrade han administration, skolväsende och allt från barnmorskornas till prästernas arbete. 1683 flyttade han till Hamburg, där det bara fanns 600 katoliker. Staden skakades vid den tiden av stora sociala spänningar och brann året efter. Situationen måste ha varit svår.

Mitt i all oro förblev Niels en vänlig och saklig dialogpartner med annorlunda troende – en sista dissekering (av ett hjärta) genomförde han för att övertyga en tvivlare om spåren av Skaparens vishet i det skapades underbara strukturer och funktioner. Drabbad av sjukdom – och väl också utmattning – bröt den flitige dansken ihop medan han tog hand om en patient. Han dog i dag, år 1686, inte fyllda 50, på en pastoral utpost i Schwerin. I brist på biktfar bekände han sina synder för de lutherska bönderna kring hans dödsbädd. Kistan med den katolske biskopens kropp skickades – falskdeklarerad som boksändning, väl av hänsyn till de vidskepliga sjömännen – med skepp till Italien (Florens). Där vilar han i en sarkofag i San Lorenzokyrkan.

Det katolska gymnasiet i Köpenhamn liksom många vetenskapliga institutioner, sammanslutningar och platser i världen (t. ex. en krater på månen och en på Mars) bär *Stenos* namn. Den helige påven Johannes Paulus saligförklarade Niels år 1988 – året före sin egen resa till de nordiska länderna.

Kyrkans bön på denna dag:

Gud, all kunskaps källa, du lät den salige biskopen Niels betrakta och häpna över din vishet i skapelsen och ha sin högsta lust i kärleken till korset. Hör nu hans bön att Kristus blir den ende herden på vår pilgrimsvandring och att vi sedan mättas av din åsyn för evigt.

Särskilda läsningar på denna dag: Syr 7:5-15 eller 2 Tim 4:1-8 eller Kol 1:12-16a, 16c-20 samt Matt 6:24-33

26 november

DELPHINA (ca 1283-1360) OCH ELEAZAR (ca 1283-1323)

Den saliga DELPHINA vilar vid sin makes sida, den helige ELEAZAR, i katedralen i Apt i Frankrike. Båda tillhörde franciskanernas tredje orden (lekmannagrenen), som även är verksam nu i Sverige, och hon dog idag år 1360. De gifte sig redan som 16-åringar (hon var föräldralös) men de bestämde sig för att leva som bror och syster. Äktenskapet verkar ha varit mycket harmoniskt, ständigt hjälpte och uppmuntrade de två varandra. Eleazar och Delphina gjorde karriär vid hovet i Napoli där han var en vänlig men bestämd,

tålmodig och diplomatisk medarbetare och uppfostrare av kungens son. Eleazar dog ung. Delphina var hovdam. Hon gav många allmosor till fattiga, och så visade hon vad det kristna budskapet ytterst handlar om.

Kyrkoårets sista dagar påminner oss med stort allvar om Kristi återkomst. Världsalltets konung ska inte bedöma oss utifrån vårt prat och våra egna måttstockar utan utifrån om vi har hjälpt utsatta och nödlidande eller ej (Matt 25:31-46).

Saliga Delphina, du var ung och föräldralös men satsade allt på kärleken till de fattiga, och när din man dog gav du bort det sista ni ägde till människor i nöd och gick i kloster. Må du med din make be för dem som glömmer att vi alla är skapade för lyckan att tjäna och glädja andra.

27 november VIRGILIUS (död 784)

Tro inte att helgon alltid är överens. Den helige abboten VIRGILIUS, matematiker och naturvetare, anmäldes på 700-talet till den helige påven *Sakarias* av den (minst lika helige) *Bonifatius*, den påvliga legaten, för att han inte omdöpt folk i Bayern som blivit döpta med en förvanskad dopformel. Kanske blev han också misstänkt för irrlära när han företrädde den antika kunskapen att jorden är ett klot och att det därför måste finnas människor på andra sidan som går upp-och-nervända i förhållande till oss. Bonifatius misstänkte förmodligen att Virgilius med sitt tal om ”en annan mänsklighet” menade folk som inte skulle härstamma från Adam och därmed inte vara i behov av frälsning genom Kristus. Men Virgilius verkar inte ha fått några problem för sina teorier. Tvärtom gjordes han till biskop av Salzburg, byggde stadens första katedral och helgonförklarades av påve Gregorius IX år 1233. På den tiden var det allmän kunskap att jorden är rund (standardläroboken i astronomi hette *Sphaera*, ”Klotet”).

Munken Virgilius kom ursprungligen från Irland. Där kan han mycket väl ha känt, eller varit lärjunge till, den heliga nunnan *Samthann* (se 18/12). Han organiserade missionen bland slaverna i Kärnten och förknippas med staden Salzburgs första kulturella blomstring inom konst och arkitektur.

Helige Virgilius, du missuppfattades och anklagades av goda människor i din tids kyrka, men du var ödmjuk, därför att du hade goda argument. Be för alla som diskuterar på sociala medier att de respekterar fakta och inte faller för enkla svar på komplicerade frågor.

28 november CATHERINE LABOURÉ (1806-1876)

År 1830 visade sig Jungfru Maria, smyckad med fina ringar med lysande stenar, för den heliga talsnunnan CATHERINE LABOURÉ. Från några ringar utgick inget ljus. ”Det är nådebevis som ingen vill be om”, förstod Catharine. Hon fick i uppdrag att låta prägla en

Mariamedalj med texten "O Maria, avlad utan arvsynd, be för oss som tar vår tillflykt till dig." På den finns också bokstaven M och bilder av Jesu och Marias hjärtan. Maria sade: "Alla som bär den i tro och ber denna korta bön ska stå under mitt särskilda beskydd". Den "mirakulösa medaljen" är spridd överallt i kyrkan. Tyvärr tror många inte längre att under kan ske i deras liv. De ser inte vad Gud håller i beredskap åt dem och kommer därför inte vidare.

O Maria, avlad utan arvsynd, be för oss som tar vår tillflykt till dig.

29 november JUTTA (död 1250)

Ibland lever minnet av en helig person vidare även om historiska spår har försvunnit. Den heliga JUTTA (= Judith? Judinna?), abbedissa i 1200-talets Bayern, ansågs bota sjukdomar långt efter sin död. Sjuka och plågade ville bli friska genom att dricka ur en skål med en relik av hennes arm. Makaber mirakelhunger? Eller trons positiva längtan efter en dörr till himlen som otron inte känner?

Heliga Jutta från Heiligental, vid din grav flockades skaror av förtvivalade och lidande i hoppet om din förbön inför Gud. Må du be för oss när vi inte ser någon utväg och bara kan räcka ut våra tomma händer mot himlen för hjälp.

30 november APOSTELN ANDREAS, fest

Den helige fiskaren och aposteln ANDREAS, lärjunge till Johannes döparen, var den ene av de två första som Jesus kallade till lärjungar. Andreas förde sedan sin bror Simon Petrus till Jesus (Joh 1:35-51). Därmed är han förebild för alla som har syskon, han var redan "människofiskare" (Matt 4:19) i sin egen familj. Om hans öde berättades i fornkyrkan att han missionerade bland skyterna vid Svarta havet och sedan i Grekland, där han mötte döden för sin tro. Han sägs ha korsfäst på ett X-format kors (Andreaskorset). Dagens fest är namnsdag för väldigt många: alla som heter Andreas, Andrew, Andrea, André – eller Anders, som vår biskop.

Dagens evangelium (Matt 4:18-22) låter bröderna Simon Petrus och Andreas bli kallade av Jesus samtidigt och på en gång. I själva verket kan det ha varit en längre process (vilket Johannescitaten ovanför tyder på). Jesu ord om "människofiskare" ska kanske ses som ett kvickt, kreativt infall. I sig är bilden komisk, ett smakprov på den glada, optimistiska stämningen som rådde den allra första tiden i Galileen. Läsningen ur Romarbrevet (10:9-18) betonar **kyrkans behov av kommunikation** (tron bygger på förkunnelsen, v. 17) och därmed behovet av auktoriserade förkunnare, d.v.s. ett apostlaämbete (jfr ordet "utsänd" i v. 15). Men vi är alla varandras apostlar. Tron är något vi måste tala med varandra om, inte bara definitioner i böcker i bokhyllan, ett fall för experter.

Kyrkans bön på denna dag:

Herre, vi tillber ditt höga majestät och ber att du lyssnar till den helige aposteln Andreas bön för oss i dag såväl som då, när han var den äldsta kyrkans lärare och herde.

Särskilda läsningar denna dag: Rom 10:9-18 och Matt 4:18